

DORADZTWO ROLNICZE DZISIAJ I JUTRO

SZANSE I PERSPEKTYWY

Osoba do kontaktu: Krzysztof Siewiera

email: Krzysztof.siewiera@crsg.pl

Szczecin / Łobez 2019

FUTURE
CONCEPT

www.crsg.pl
sekretariat@crsg.pl

tel: (91) 350 70 90
fax: (91) 350 70 91

NIP: 851-309-12-59,
REGON: 320681593

Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o.

ul Lwowska 3/1
71-020 Szczecin

Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum
XIII Wydział Gospodarczy

KRS: 0000331642

V

1. Pojęcie i funkcje doradztwa rolniczego.

W literaturze przedmiotu istnieje duże zróżnicowanie definicji doradztwa rolniczego. W większości mają one wspólny mianownik, na który składają się istota i podstawowe cele stawiane przed instytucją doradczą. Natomiast czynnikami różnicującymi te definicje są: zakres, stosowane metody oraz cele szczegółowe pracy doradczej. Jedną z nowszych definicji jest ta zaproponowana przez W. Kujawińskiego: **doradztwo rolnicze** to swoisty rodzaj edukacji rolniczej, polegającej na automotywacyjnym i intencjonalnym współdziałaniu partnerskim rolnika z doradcą rolniczym, zmierzającym do rozwiązania problemów zawodowych rolnika znajdującego się, bądź mogącego się znaleźć, w określonej sytuacji problemowej.

Działalność doradcza pozwala:

- przygotować rolnika do podejmowania skutecznych działań zapobiegających niepowodzeniom w jego pracy we własnym gospodarstwie rolnym,
- nastawić i wdrożyć rolnika do samodzielnego rozpoznania i rozwiązywania swoich problemów zawodowych.

W **wąskim ujęciu doradztwo** ma pomóc prowadzącemu gospodarstwo rolne w rozwiązaniu problemów, ograniczających jego działalność, zmniejszających efektywność działania, których nie może on rozwiązać za pomocą swoich dotychczasowych wiadomości, umiejętności, przyzwyczajzeń i postaw.

W **szerszym ujęciu** wyróżnia się pięć sfer działalności doradczej:

1. Kreowania kierunków badań oraz przedsięwzięć rozwojowych;
2. Tworzenia wiedzy rolniczej;
3. Testowania i adaptacji nowej wiedzy;
4. Wdrażania i upowszechniania wiedzy rolniczej;

5. Wykorzystania nowej wiedzy rolniczej w praktyce.

Z ekonomicznego punktu widzenia doradztwo pośrednio przyczynia się do zmiany pewnych struktur o charakterze mikroekonomicznym (gospodarstwo rolne) i makroekonomicznym (rolnictwo, gospodarka narodowa) w efektywne systemy gospodarowania.

Opierając się na tak sformułowanych zadaniach doradztwa rolniczego, można wyróżnić cztery jego funkcje:

- 1) **funkcja edukacyjna**, czyli organizowanie programów doradczych w formie spotkań, kursów, seminariów, wykładów, wyjazdów, doradztwa indywidualnego i grupowego, dystrybucji wydawnictw;
- 2) **funkcja wdrożeniowa (upowszechnieniowa)**, czyli promowanie i zachęcanie rolników do stosowania nowych rozwiązań technologicznych, organizacyjnych i ekonomicznych;
- 3) **funkcja informacyjna**, dotycząca zbierania, przetwarzania i popularyzowania wśród rolników informacji (głównie rynkowych);
- 4) **funkcja dochodowa** – funkcja doradztwa rolniczego utożsamiana głównie z komercyjnymi firmami konsultingowymi, a mianowicie – pomnażanie dochodów rolników.

Implikuje to wniosek, że obecnie, w związku z rozszerzeniem funkcji doradztwa oraz obejmowaniem coraz szerszych sfer działalności rolniczej, na rynku usług doradczych funkcjonują zarówno instytucje publiczne, jak i prywatne firmy, więc sektor publiczny nie ma już monopolu na świadczenie tego typu działalności. W krajach Unii popularne są samorządowe oraz spółdzielcze formy doradztwa, podobne tendencje kształtują się także w Polsce.

Obowiązujący w Polsce system doradztwa rolniczego (*Farm Advisory System – FAS*) oparty jest o przepisy prawa europejskiego i krajowego. Na system doradztwa rolniczego w Polsce składają się instytucje publiczne – Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie (CDR) oraz wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego (WODR), a także instytucje

i podmioty niepubliczne. Poza systemem doradztwa publicznego krajowe przepisy przyznają uprawnienia doradcze także innym podmiotom niepublicznym i organizacjom, takim jak prywatne podmioty doradcze czy jednostki samorządu gospodarczego – Izby Rolnicze. Doradztwo dla właścicieli lasów świadczą podmioty leśne, tj. nadleśnictwa będące podstawową jednostką organizacyjną w strukturze Lasów Państwowych.

Doradztwo publiczne realizuje wiele kluczowych zadań, pełni więc istotną rolę w FAS.

2. Ewolucja systemu doradztwa rolniczego w Polsce.

Doradztwo rolnicze na ziemiach polskich ma kilkudziesięcioletnie tradycje sięgające początku XX w. W połowie lat 70. XX w., ustawodawca zinstytucjonalizował polski system doradztwa, wyodrębniając wojewódzkie ośrodki postępu rolniczego i skupiając w jednym organie rozproszone dotąd zadania.

Oceniając rozwój doradztwa rolniczego na przestrzeni wielu dziesięcioleci w Polsce, w literaturze przedmiotu wyróżniono 6 najważniejszych etapów rozwoju. W każdym z etapów stworzono rozwiązania mające spełniać podstawowe cele działalności doradczej. Miały one swoje uzasadnienie w przyczynach, dla których wybierano priorytetowe zadania do realizacji w programach wsparcia doradczego. Główne etapy realizacji zadań doradczych i ewolucji doradztwa rolniczego to:

I etap: doradztwo jako wsparcie w edukacji i kształceniu rolników na ziemiach polskich w okresie zaborów w II poł. XIX w. prowadzone przez kółka rolnicze, towarzystwa rolnicze, szkoły rolnicze. Celem wsparcia było uzupełnianie wiedzy i wykształcenia rolników posiadających niewielki poziom wykształcenia i umiejętności rolniczych;

II etap: okres przypadający od 1907 r. kiedy powstają Wydziały Kółek Rolniczych w Centrach Towarzystw Rolniczych. Następnie w lata 20. i 30 XX w. wraz z postępującą odbudową i powolnym rozwojem niskoefektywnego rolnictwa następował rozwój agronomii społecznej, co zaowocowało powstaniem fundamentów profesjonalnego

doradztwa. Realizowanym w tym okresie celem było przygotowanie form i metod pracy doradczej oraz wsparcie rozwoju doradztwa.

III etap: okres lat 50. i 60. XX w. to rozwój doradztwa jako formy wsparcia dla administracji sterującej rolnictwem, rozwój kadr doradczych realizujących politykę rolną, wspierającą realizację planów gospodarki centralnie sterowanej. Doradztwo prowadzone było przez Związek Samopomocy Chłopskiej, państwowe ośrodki maszynowe, kółka rolnicze i służby gminne.

IV etap: lata 70. i 80 XX w. to rozwój doradztwa jako formy wsparcia dyfuzji innowacji rolniczych. Realizowanym celem było udostępnianie nowych rozwiązań rolnikom i unowocześnianie gospodarstw. Okres ten charakteryzował się szybkim rozwojem nauki, gwałtownym przyrostem liczby innowacji, modernizacją rolnictwa realizującego nowe wyzwania gospodarki centralnie sterowanej. Na mocy uchwały nr 125 Rady Ministrów z 10 lipca 1975 r. w sprawie zasad funkcjonowania wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego²⁹ utworzone zostały wojewódzkie ośrodki postępu rolniczego (WOPR) ²⁴

V etap: obejmuje lata 90. XX wieku do pierwszej połowy drugiej dekady XXI w. to okres zmiany systemu gospodarki centralnie sterowanej na rynkową, realizacja założenia integracji z UE i przyjęcia rozwiązań WPR. Doradztwo w tym okresie wspiera gospodarke rynkową, świadczy pomoc w rozwiązywaniu problemów rolnikom funkcjonującym w nowym systemie gospodarki rynkowej. Stosownie do postanowień Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej właściwi miejscowo wojewodowie, działając jako organ założycielski, przekształcili dotychczasowe jednostki wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego w jednostki budżetowe pod nazwą wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego (WODR). Państwowe doradztwo rolnicze w postaci sieci jednostek WODR było przez wiele lat największą i najbardziej sprawną instytucją świadczącą usługi doradcze. Doradztwo państwowe odgrywało też główną rolę w dostosowaniu do integracji, wspierając rolników w przygotowywaniu wniosków o uzyskanie dopłat ze środków UE. Na mocy art. 25 ust. 4 przepisów wprowadzających do ustawy reformującej administrację publiczną³² powierzono wojewodom z dniem 1 stycznia 1999 r. przejęcie ośrodków

doradztwa rolniczego mających siedziby w województwie, z wyłączeniem ośrodków, które przejął minister właściwy do spraw rozwoju wsi w celu utworzenia Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. Krajowe Centrum z siedzibą w Brwinowie powstało na mocy zarządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej nr 9 z dnia 18 grudnia 1998 r. Przyjęte rozwiązanie organizacyjne utworzyło dwuszczeblowy model doradztwa, który przetrwał, aż do chwili dostosowania przepisów polskich do reguł obowiązujących w Unii Europejskiej.

W związku z przystąpieniem Polski do UE i przyjęciem 22 października 2004 r. ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego, przyjęto rozwiązania organizacyjne rozbudowanej dwuszczeblowej struktury doradztwa z ośrodkiem centralnym - Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie (wraz z jego trzema oddziałami) oraz 16 ośrodkami wojewódzkimi. W tym pierwszym okresie funkcjonowania największą rolę odegrało doradztwo w zakresie informacji o dostępnych formach pomocy finansowanej ze środków UE, co przyczyniło się do ich upowszechnienia i wdrożenia. Ten krótki niespełna dziesięcioletni okres przyniósł dwie zasadnicze, modelowe zmiany. Pierwsza zmiana, z 2007 r., wynikała z przyjęcia ustawy o rozwoju obszarów wiejskich, która dopuściła możliwość przekazania zadań w tym zakresie innym podmiotom niż jednostki doradztwa m.in. izbom rolniczym i prywatnym akredytowanym podmiotom doradczym. Druga zmiana, z 2009 r., wynikała ze zmian w zakresie organizacji i podziału zadań administracji publicznej w województwie, kiedy wojewódzkie ośrodki doradztwa przeszły pod nadzór organów samorządu terytorialnego województw i stały się samorządowymi osobami prawnymi.

VI etap: okres po 2014 r. zgodnie z kolejnym okresem programowania WPR oznacza wymóg UE stworzenia jednolitego systemu doradztwa dla sprawnego wspierania rolników - doradztwo jako system profesjonalnego wsparcia rolników w celu zaspakajania oczekiwań i potrzeb producentów rolnych.

3. Jednostki doradztwa rolniczego w 2020 r.

Funkcjonowanie jednostek doradztwa rolniczego (ODR) regulują przepisy ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz.U. z 2019 r. poz. 896 z późn.zm.). Od dnia 22 czerwca 2016 r. wszystkie ośrodki doradztwa rolniczego podlegają Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Ośrodki doradztwa rolniczego są państwowymi jednostkami organizacyjnymi posiadającymi osobowość prawną.

1. Jednostki doradztwa rolniczego realizują **zadania** w zakresie rolnictwa rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego, mające na celu poprawę poziomu dochodów rolniczych oraz podnoszenie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich.

Aby przedstawić, jak istotną rolę pełni doradztwo rolnicze, należy przedstawić jego zadania.

Ośrodki wojewódzkie w ramach zadań z zakresu doradztwa rolniczego:

1) prowadzą szkolenia dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich, w szczególności w zakresie:

- a) stosowania nowoczesnych metod agrotechnicznych, hodowli oraz przetwórstwa rolno-spożywczego,
- b) rozwiązywania problemów technologicznych i organizacyjno-ekonomicznych gospodarstw rolnych,
- c) rachunkowości w gospodarstwach rolnych,
- d) rolnictwa ekologicznego,
- e) rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich,
- f) unowocześniania wiejskiego gospodarstwa domowego,
- g) ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych,
- h) modernizacji gospodarstw rolnych, poprawy jakości artykułów rolno-spożywczych i ich przetwórstwa oraz wzmocnienia pozycji rolników na rynku,

- i) zarządzania gospodarstwem rolnym,
 - j) promocji produktów lokalnych i regionalnych,
 - k) zaleceń zawartych w zbiorze zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o którym mowa w [art. 103 ust. 1](#) ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268 oraz z 2019 r. poz. 125 i 534),
 - l) zaleceń zawartych w kodeksie dobrej praktyki rolniczej w zakresie ograniczania emisji amoniaku, o którym mowa w [art. 22a ust. 1](#) ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. z 2018 r. poz. 1259 oraz z 2019 r. poz. 1495 i 1501);
- 2) prowadzą działalność informacyjną wspierającą rozwój produkcji rolniczej;
 - 3) prowadzą działalność w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich;
 - 4) udzielają pomocy rolnikom i innym mieszkańcom obszarów wiejskich w zakresie sporządzania dokumentacji niezbędnej do uzyskania pomocy, o której mowa w pkt 1 lit. g;
 - 5) prowadzą analizy rynku artykułów rolno-spożywczych i środków produkcji oraz gromadzą i upowszechniają informacje rynkowe w tym zakresie;
 - 6) mogą prowadzić doświadczalnictwo odmianowe w ramach porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego;
 - 7) upowszechniają metody produkcji rolniczej i stylu życia przyjaznych dla środowiska;
 - 8) podejmują działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, ekologicznego i funkcjonalnego urządzania gospodarstwa rolnego;
 - 9) upowszechniają rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz prowadzą promocję wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku;
 - 10) współdziałają w realizacji zadań wynikających z programów rolno-środowiskowych oraz programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych;

11) prowadzą analizy przemian w zakresie poziomu i jakości produkcji rolniczej i funkcjonowania gospodarstw rolnych oraz upowszechniają wyniki tych analiz w pracy doradczej;

12) biorą udział w szacowaniu szkód łowieckich, a także ustalaniu wysokości odszkodowania za te szkody zgodnie z przepisami [ustawy](#) z dnia 13 października 1995 r. - Prawo łowieckie (Dz. U. z 2018 r. poz. 2033 oraz z 2019 r. poz. 125);

13) dokonują oceny i akceptacji planów restrukturyzacji, o których mowa w [ustawie](#) z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33).

3. Jednostki doradztwa rolniczego realizują zadania z zakresu doradztwa rolniczego, o których mowa w ust. 1 i 2, nieodpłatnie.

4. W ramach doradztwa rolniczego jednostki doradztwa rolniczego mogą odpłatnie wykonywać usługi, w szczególności w zakresie:

1) prowadzenia:

a) ksiąg rachunkowych i dokumentacji niezbędnej w rachunkowości w gospodarstwach rolnych,

b) działalności promocyjnej gospodarstw rolnych, w szczególności agroturystycznych lub ekologicznych,

c) kursów przygotowujących do uzyskania tytułów kwalifikacyjnych w zawodach przydatnych do prowadzenia działalności rolniczej,

d) działalności:

– wydawniczej,

– poligraficznej,

– laboratoryjnej,

– hotelarskiej i gastronomicznej,

– szkoleniowej niezwiązanej z realizacją zadań, o których mowa w ust. 1 i 2,

e) gospodarki pasiecznej;

2) udostępniania pomieszczeń i innych składników majątkowych;

3) organizacji targów, wystaw, pokazów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających wiedzę rolniczą, nowe technologie produkcji i promujących produkty i wyroby przetwórstwa rolno-spożywczego;

4) sporządzania:

a) opracowań oceny możliwości inwestycyjnych gospodarstw rolnych,

b) analiz i opracowań ekonomicznych, finansowych i technologicznych,

c) oceny użyteczności maszyn rolniczych,

d) planów nawozowych lub planów przechowalnictwa nawozów naturalnych,

e) planów rolno-środowiskowych,

f) planów przestawienia gospodarstwa rolnego na produkcję metodami ekologicznymi lub planów produkcji w gospodarstwach ekologicznych;

5) wypełniania wniosków lub innych dokumentów niezbędnych do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych i zagranicznych;

6) objętym pomocą finansową przyznawaną na podstawie przepisów o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w tym usługi w zakresie, o którym mowa w [art. 24 ust. 1](#) rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1, z późn. zm.).

2. Przy realizacji zadań z zakresu doradztwa rolniczego jednostki doradztwa rolniczego **współpracują** z innymi podmiotami zgodnie z przygotowanymi sposobami działania przy uwzględnieniu kierunków wyznaczonych w regionalnych i lokalnych programach rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, ustalanych przez właściwe organy samorządu terytorialnego.

Jednostki doradztwa rolniczego przy realizacji zadań współpracują z:

1) **Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa**; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Współpraca w zakresie działań informacyjnych związanych z identyfikacją i rejestracją zwierząt,
- Współpraca w zakresie złagodzenia skutków „Programu bioasekuracji mającego na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń” i rekompensaty za nieprzerwane nieutrzymywanie w gospodarstwie zwierząt z gatunku świnie (*sus scrofa*) objętych programem bioasekuracji,
- Współpraca w zakresie złagodzenia skutków „Programu bioasekuracji mającego na celu zapobieganie szerzeniu się afrykańskiego pomoru świń”,
- Współpraca w zakresie działań informacyjnych dotyczących dofinansowania kosztów utylizacji padłych zwierząt gospodarskich i kosztów unieszkodliwienia odpadów poubojowych,
- Korzystanie z kadry dydaktycznej podczas organizacji konferencji i szkoleń w zakresie wdrażania innowacji w rolnictwie,
- Współpraca w zakresie pomocy w wypełnianiu dokumentacji niezbędnej w ubieganiu się o płatności w ramach działań PROW oraz płatności bezpośrednich - uzgodnienia, interpretacje, wyjaśnienia.

2) Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Współpraca w zakresie działań Funduszu Promocji Mleka, Funduszu Promocji Mięsa,
- Współpraca w zakresie wsparcia dla rynku mleka, mięsa i produktów pszczelich,
- Współpraca w działaniach informacyjnych, zapobiegawczych i interwencyjnych w zakresie zwalczania ASF,
- Korzystanie z kadry dydaktycznej podczas organizacji konferencji i szkoleń, w zakresie wdrażania innowacji w rolnictwie,
- Współpraca w zakresie obowiązujących zasad obrotu ziemią rolniczą – uzgodnienia, interpretacje, wyjaśnienia oraz udział w rozprawach administracyjnych.

3) Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz Zakładem Ubezpieczeń Społecznych; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Współorganizacja konkursów dla rolników i uczniów szkół rolniczych, nabór uczestników konkursu „Bezpieczne Gospodarstwo Rolne”,
- Artykuły nt. bezpieczeństwa i higieny pracy w wydawnictwie PODR,
- Współpraca w zakresie obowiązujących przepisów dotyczących ubezpieczeń społecznych rolników - uzgodnienia, interpretacje, wyjaśnienia.

4) bankami, w szczególności bankami spółdzielczymi, bankami zrzeszającymi banki spółdzielcze oraz izbą gospodarczą zrzeszającą banki spółdzielcze; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Współpraca w zakresie możliwości preferencyjnego kredytowania inwestycji w rolnictwie w ramach pomocy kredytobiorcom w wypełnianiu dokumentacji niezbędnej do ubiegania się o preferencyjne kredyty–uzgodnienia, interpretacje.

5) izbami rolniczymi oraz Krajową Radą Izb Rolniczych; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Udział w posiedzeniach i spotkaniach,
- Stoiska informacyjno-promocyjne na targach,
- Współpraca w organizacji targów i wystaw, w tym wystaw hodowlanych,
- Współpraca w zakresie organizacji Olimpiady Wiedzy Rolniczej,
- Prezentowanie informacji dotyczących bieżącej sytuacji w rolnictwie na posiedzeniach PIR.

6) Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe; przedmiotem/celem współpracy jest: zgodnie z ustawą z dnia 15 czerwca 2018 r. o zmianie ustawy Prawo łowieckie oraz niektórych ustaw związanych z szacowaniem szkód i wypłatą odszkodowań zajmują się tym zespoły składające się z:

- przedstawiciela zarządcy albo dzierżawcy obwodu łowieckiego;
- właściciela albo posiadacza gruntów rolnych, na których wystąpiła szkoda;
- przedstawiciela wojewódzkiego ośrodka doradztwa rolniczego.

Przedstawiciele Ośrodka Doradztwa Rolniczego biorą czynny udział w szacowaniu szkód łowieckich zakończonych protokołem (zarówno z oględzin, jak i szacowania ostatecznego). Przy realizacji tego zadania ośrodki współpracują z Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe oraz dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich. Podczas szacowania doradcy wspomagają komisje szacujące wyżej wymienione szkody w ustaleniu wysokości odszkodowania za straty spowodowane przez zwierzynę łowną. Biorą również czynny udział w ustalaniu takich parametrów, jak: wielkość plonu, stan uprawy, gatunek zwierzyny, która wyrządziła szkodę, jakość uprawy, obszar uprawy uszkodzonej czy procent uszkodzenia uprawy.

Doradcy w wyżej wymienionym działaniu służą informacją dla rolników odnośnie procedury związanej ze zgłaszaniem szkód, uczestniczą w przebiegu szacowania szkód w uprawach i płodach rolnych.

7) Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Informowanie w zakresie stref ochronnych ujęć wody i dyrektywy wodnej,
- opracowanie zaleceń dla rolników.

8) placówkami oświatowymi w zakresie prowadzenia szkoleń zawodowych wynikających z potrzeb lokalnego rynku pracy; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Informowanie o możliwości nabycia wymaganych uprawnień rolniczych niezbędnych m.in. do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowej w ramach PROW 2014-2020 w wybranych placówkach oświatowych.

9) lokalnymi i regionalnymi organizacjami wspierania przedsiębiorczości; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Promocja produktu,
- Upowszechnianie informacji nt. realizowanych działań wspierających przedsiębiorczość,
- Przygotowywanie niezbędnej dokumentacji dla osób ubiegających się o wsparcie,
- Promowanie produktów wysokiej jakości,
- Udział pracowników PODR w komisjach konkursowych,
- Udział w opracowywaniu lokalnych strategii rozwoju,
- Współpraca w działaniach na rzecz rozwoju lokalnej społeczności,
- Wymiana doświadczeń i informacji,
- Współpraca w zakresie realizacji szkoleń, projektów i działań PROW 2014-2020.

10) **szkołami, szkołami wyższymi, jednostkami badawczo-rozwojowymi i placówkami naukowymi Polskiej Akademii Nauk; przedmiotem/celem współpracy jest:**

- Realizacja Programów „Kluby 4H”,
- Współpraca w zakresie zdobywania i wykorzystania w procesie kształcenia wiedzy i umiejętności w obszarze rolnictwa i ogrodnictwa,
- Współpraca w zakresie możliwości odbywania praktyk zawodowych uczniów w Ośrodku,
- Możliwość uczestnictwa uczniów oraz kadry dydaktycznej w organizowanych szkoleniach, konferencjach,
- Podejmowanie działań mających na celu wzrost poziomu wiedzy i procesu dydaktycznego realizowanego przez szkołę,
- Współpraca dotycząca organizacji szkoleń,
- Współpraca w zakresie wdrażania wyników badań dotyczących produkcji zwierzęcej i przetwórstwa produktów pochodzenia zwierzęcego oraz odnawialnych źródeł energii, ochrony środowiska, rolnictwa ekologicznego,
- Transfer wiedzy między instytucjami,

- Przekazywanie informacji dotyczących badań naukowych do praktyk rolniczych,
- Współpraca w zakresie zwalczania ASF, Choroby Aujeszky'ego, ptasiej grypy i innych chorób zakaźnych,
- Współpraca w organizowaniu wystawy zwierząt hodowlanych,
- Współpraca w zakresie badania koniunktury w rolnictwie – ankietyzacja gospodarstw,
- Pozyskiwanie materiałów opracowanych przez IBMER, wskaźników eksploatacyjno-ekonomicznych maszyn stosowanych w gospodarstwach rolnych,
- Korzystanie z osiągnięć naukowych,
- Korzystanie z kadry naukowej podczas organizowanych konferencji i szkoleń,
- Współpraca w zakresie zebrania danych ankietowych dotyczących uprawy i plonów odmian dziewięciu gatunków roślin uprawnych - ankietyzacja gospodarstw (zadanie zlecone szczegóły w tab. 27 poz. 6 – IHAR – PIB),
- Współpraca w zakresie doświadczalnictwa (doświadczenia zlecone szczegóły w tab. 27, poz. 1 (IHAR – PIB Radzików), poz. 2 (IO w Skierniewicach), poz. 3 (COBORU Słupia Wielka),
- Współpraca w zakresie analizy ekonomicznej produkcji zwierzęcej (zadanie zlecone szczegóły w tab. 27 poz. 4 – Instytut Zootechniki PIB Kraków),
- Współpraca w zakresie prowadzenia rachunkowości rolnej PL FADN w gospodarstwach rolników – dostarczenie danych rachunkowych (zadanie zlecone szczegóły w tab. 27 poz. 5 – IERiGŻ – PIB).

11) jednostkami administracji rządowej i jednostkami samorządu terytorialnego;
przedmiotem/celem współpracy jest:

- Konsultacje dotyczące aktów prawnych, programów, projektów, ocena wprowadzonych nowelizacji w rozporządzeniach,
- Współpraca w realizacji programu „PODKARPACKI WYPAS NATURALNY”, współpraca w zakresie rozwoju rolnictwa i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich woj. podkarpackiego,

- Współpraca w zakresie pozyskiwania środków pomocowych,
- Współpraca w zakresie szacowania strat spowodowanych niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi – udział w pracach komisji wojewódzkiej,
- Współpraca w zakresie zwalczania ASF, Choroby Aujeszky’ego, ptasiej grypy i innych chorób zakaźnych,
- Współpraca w zakresie wdrażania zaleceń Ustawy o ochronie zwierząt,
- Współpraca w zakresie rozwoju przetwórstwa artykułów rolno-spożywczych,
- Współpraca w zakresie ochrony środowiska naturalnego, pozyskiwanie dotacji w zakresie ochrony środowiska,
- Współpraca w zakresie prawidłowej ochrony upraw rolniczych i ogrodniczych,
- Nadzór nad funkcjonującą w PODR w Boguchwale Stacją Kontroli Opryskiwaczy,
- Współpraca w zakresie rolnictwa ekologicznego – dostępność ekologicznego materiału ekologicznego, wydawanie pozwoleń na zastosowanie konwencjonalnego materiału siewnego, nasion lub wegetatywnego materiału nasadzeniowego w gospodarstwie ekologicznym,
- Korzystanie z kadry dydaktycznej podczas szkoleń z zakresu stosowania środków ochrony roślin,
- Korzystanie z badań jakości eksploatacyjnych maszyn rolniczych,
- Współpraca w zakresie wykonywania analiz glebowych, badania gleb wymagane w pakiecie rolnictwo zrównoważone „Działanie rolno-środowiskowo-klimatycznego” PROW 2014-2020,
- Współpraca w zakresie rolnictwa ekologicznego – odstępstwa od warunków produkcji ekologicznej, udostępnianie wykazu producentów w rolnictwie ekologicznym,
- Pozyskiwanie materiałów opracowanych przez Inspektorat nt. stanu środowiska w województwie podkarpackim,
- Współpraca w zakresie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich województwa podkarpackiego, Współpraca w zakresie szacowania strat spowodowanych

niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi – udział pracowników w pracach komisji gminnych, udział w mediacjach z zakresu szacowania szkód łowieckich.

12) Związkami zawodowymi i społeczno-zawodowymi organizacjami rolników; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Współpraca w zakresie rzeczoznawstwa, wyceny maszyn, szkoleń z zakresu techniki rolniczej,
- Współpraca w zakresie rolnictwa ekologicznego – organizowanie szkoleń i konferencji w zakresie rolnictwa ekologicznego,
- Współpraca w organizacji targów i wystaw dla przetwórców i producentów z branży rolno-spożywczej prezentujących swoje osiągnięcia, w tym wystaw zwierząt hodowlanych,
- Współpraca w zakresie organizacji szkoleń,
- Współpraca w zakresie promocji produktu,
- Współpraca w zapobieganiu degradacji środowiska i podnoszeniu znaczenia pszczoły w produkcji rolnej,
- Współpraca w zakresie rozwoju wsi w aspekcie społecznym i kulturowym.

13) Środkami masowego przekazu; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Udział w programach TV i radiowych,
- Promowanie w środkach masowego przekazu działań podejmowanych przez PODR,
- Promocja imprez wystawienniczo-targowych,
- Informacja na temat szkoleń i konferencji organizowanych przez PODR,
- Współpraca polegająca na przekazywaniu aktualnych problemów dotyczących m.in. ochrony środowiska, bioasekuracji przy problemie ASF i zjadliwej grypie ptaków,
- Nagrywanie aktualnych audycji dotyczących sytuacji w poszczególnych działach rolnictwa, innowacyjnych rozwiązań, możliwościach oraz zasadach wsparcia

rozwoju gospodarstw rolnych i przedsiębiorczości z udziałem środków finansowych w ramach działań PROW 2014-2020, promocji podkarpackiej wsi.

14) Firmami obsługującymi rolnictwo w zakresie nasiennictwa, hodowli roślin, nawożenia, środków ochrony roślin, genetyki i rozrodu zwierząt, mechanizacji rolnictwa, usług rolniczych certyfikacji w rolnictwie ekologicznym; przedmiotem/celem współpracy jest:

- Współorganizacja szkoleń i konferencji,
- Stoiska promocyjne na targach,
- Współpraca w zakresie doradztwa na temat doboru odmian i zakupu kwalifikacyjnego materiału siewnego,
- Współpraca w zakresie doradztwa na temat nawożenia roślin,
- Współpraca w zakresie doradztwa na temat doboru i stosowania środków ochrony roślin,
- Współpraca w certyfikowaniu gospodarstw i produktów ekologicznych,
- Współpraca w zakresie postępu genetycznego.

3. Wewnętrzną **strukturę organizacyjną** jednostek określa statut, nadany w drodze zarządzenia przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W każdym ośrodku doradztwa rolniczego utworzone zostały następujące komórki organizacyjne:

- a) Dział Technologii Produkcji Rolniczej i Doświadczalnictwa,
- b) Dział Ekonomiki i zarządzania Gospodarstwem Rolnym,
- c) Dział Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- d) Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska,
- e) Dział Teleinformatyki,
- f) Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw,
- g) Dział Administracyjno – Gospodarczy,
- h) Dział Księgowości,
- i) Dział Kadr i Organizacji Pracy,

- j) Stanowisko ds. obsługi prawnej,
- k) Stanowisko ds. bezpieczeństwa i higieny pracy,
- l) Stanowisko ds. bezpieczeństwa informacji, zarządzania kryzysowego i spraw obronnych.

W ramach struktur funkcjonują powiatowe zespoły doradztwa rolniczego (PZDR).

4. Przy jednostkach doradztwa rolniczego działa **Rada Społeczna Doradztwa Rolniczego**, która jest organem opiniodawczo – doradczym każdego z dyrektorów ośrodków.

Do zadań Rady należy opiniowanie rocznego programu działalności jednostki doradztwa rolniczego i projektu rocznego planu finansowego oraz sprawozdania z realizacji rocznego programu działalności jednostki doradztwa rolniczego i rocznego planu finansowego; zgłaszanie wniosków w sprawach dotyczących funkcjonowania jednostki doradztwa rolniczego.

Kadencja Rady Społecznej trwa 5 lat, a w jej skład wchodzi 12 członków:

- a) 1 przedstawiciel ministra właściwego do spraw rozwoju wsi,
- b) po 1 przedstawicielu sejmiku województwa i zarządu województwa,
- c) 2 przedstawicieli właściwej miejscowo izby rolniczej,
- d) 4 przedstawicieli zgłoszonych przez związki zawodowe rolników działające na obszarze województwa,
- e) 2 przedstawicieli zgłoszonych przez szkoły wyższe oraz instytuty badawcze, kształcące i realizujące działania na potrzeby rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich,
- f) 1 przedstawiciel szkół ponadpodstawowych kształcących na potrzeby rolnictwa, działających na obszarze województwa.

5. Jednostki doradztwa rolniczego prowadzą **samodzielną gospodarkę finansową** w ramach środków pochodzących z:

- 1) dotacji budżetowych;
- 2) przychodów uzyskiwanych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej;

3) przychodów z innych źródeł, w szczególności z tytułu darowizn, zapisów, spadków, środków finansowych pochodzenia zagranicznego oraz odsetek od wolnych środków przekazanych w depozyt zgodnie z przepisami o finansach publicznych;

4) funduszu leśnego, o których mowa w [art. 57 ust. 2](#) ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2018 r. poz. 2129 i 2161 oraz z 2019 r. poz. 83 i 125), przeznaczonych na zwrot zryczałtowanych kosztów, o których mowa w [art. 58 ust. 3 pkt 6](#) tej ustawy.

Ustawa wskazuje, że w ramach doradztwa rolniczego jednostki doradztwa rolniczego mogą **odpłatnie** wykonywać usługi, w szczególności w zakresie:

1. Prowadzenia:

a) ksiąg rachunkowych i dokumentacji niezbędnej w rachunkowości w gospodarstwach rolnych,

b) działalności promocyjnej gospodarstw rolnych, w szczególności agroturystycznych lub ekologicznych,

c) kursów przygotowujących do uzyskania tytułów kwalifikacyjnych w zawodach przydatnych do prowadzenia działalności rolniczej,

d) działalności:

– wydawniczej,

– poligraficznej,

– laboratoryjnej,

– hotelarskiej i gastronomicznej,

– szkoleniowej niezwiązanej z realizacją zadań, o których mowa w ust. 1 i 2,

e) gospodarki pasiecznej;

2. Udostępniania pomieszczeń i innych składników majątkowych;

3. Organizacji targów, wystaw, pokazów, konferencji i innych przedsięwzięć upowszechniających wiedzę rolniczą, nowe technologie produkcji i promujących produkty i wyroby przetwórstwa rolno-spożywczego;

4. Sporządzania:

- a) opracowań oceny możliwości inwestycyjnych gospodarstw rolnych,
- b) analiz i opracowań ekonomicznych, finansowych i technologicznych,
- c) oceny użyteczności maszyn rolniczych,
- d) planów nawozowych lub planów przechowalnictwa nawozów naturalnych,
- e) planów rolno-środowiskowych,
- f) planów przestawienia gospodarstwa rolnego na produkcję metodami ekologicznymi lub planów produkcji w gospodarstwach ekologicznych;

5. Wypełniania wniosków lub innych dokumentów niezbędnych do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych i zagranicznych;

6. Objętym pomocą finansową przyznawaną na podstawie przepisów o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w tym usługi w zakresie, o którym mowa w [art. 24 ust. 1](#) rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1, z późn. zm.).

6. W związku z obowiązkiem zapewnienia usług doradczych związanych z wdrażaniem programu Rozwoju Obszarów Wiejskich wprowadzono przepisy dotyczące **posiadania dodatkowych uprawnień przez doradców świadczących usługi** w ramach tego programu. Kwestie związane z nabywaniem uprawnień regulują przepisy ustawy z 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz.U. z 2018 r. poz. 627 z późn. zm.).

Wyznaczonym do szkoleń, egzaminowania i prowadzenia list doradców jest centrum Doradztwa Rolniczego, z wyjątkiem doradców leśnych, których szkołą i egzaminują Lasy Państwowe. Obecnie CDR prowadzi następujące **listy doradców**:

- doradców rolniczych,
- doradców rolnośrodowiskowych,
- doradców leśnych,
- ekspertów przyrodniczych.

Osoby wpisane na listę doradców rolniczych mogą ubiegać się dodatkowo o status specjalisty w zakresie:

- rolnictwa ekologicznego,
- przedsiębiorczości,
- ekonomiki gospodarstwa rolnego.

7. Doradztwo rolnicze pełni istotne **funkcje**, spośród których jako najważniejsze należy wymienić funkcje:

- **doradcze** (pomoc w rozwiązywaniu problemów zawodowych, organizacyjnych i społecznych dla rolników mieszkańców wsi),
- **wdrożeniowo-upowszechnieniowa** (wdrażanie i upowszechnianie wyników badań, wprowadzanie nowych technologii produkcji w sektorze rolno-spożywczym),
- **informacyjne** (zbieranie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji o rynkach rolnych, sytuacji w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym, w otoczeniu rolnictwa - poprzez wydawanie czasopism, biuletynów, broszur, ulotek itp.) oraz
- **kształceniowa** (pomoc w uzupełnianiu kwalifikacji zawodowych poprzez doskonalenie zawodowe w formie kursów, seminariów, szkoleń, wycieczek, pokazów itp.).

Każda z tych funkcji wymaga zaangażowania innego potencjału ze strony ośrodków i ich klientów. Różny jest także czas realizacji wybranego działania i końcowy efekt osiągnięty w następstwie jego podjęcia. W rezultacie działań doradczych WODR rolnicy/mieszkańcy obszarów wiejskich, oprócz rozwiązania danego problemu, powinni uzyskać zdolność samodzielnego rozwiązywania wszystkich podobnej klasy problemów. Natomiast w przypadku działań informacyjnych zamierzonym rezultatem jest to, aby rolnicy/mieszkańcy obszarów wiejskich dzięki dostarczonym im informacjom mogli samodzielnie rozwiązywać posiadane problemy.

Wszystkie te funkcje są jednakowo ważne i realizowane są z jednakowym zaangażowaniem.

4. Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR).

W ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich działa na podstawie ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020 Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR), utworzona przez 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego i Centrum Doradztwa Rolniczego.

Koordynatorem realizacji zadań SIR jest Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, natomiast w województwach zadania SIR realizują ośrodki doradztwa rolniczego. W każdym ośrodku działa broker innowacji.

Cele szczegółowe SIR to:

1. Ułatwianie tworzenia oraz funkcjonowania sieci kontaktów między rolnikami, podmiotami doradczymi, jednostkami naukowymi, przedsiębiorcami sektora rolno – spożywczego oraz pozostałymi podmiotami wspierającymi wdrażanie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Ułatwianie wymiany wiedzy fachowej oraz dobrych praktyk w zakresie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.
3. Pomoc w tworzeniu grup operacyjnych na rzecz innowacji oraz pomoc w opracowaniu projektów przez grupy operacyjne i partnerstwa na rzecz innowacji.

Celem SIR na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa jest tworzenie pomostu między najnowszymi badaniami i technologiami a rolnikami, przedsiębiorcami i usługami doradczymi. Jednostkami realizującymi działania w ramach Sieci EPI są tzw. grupy operacyjne EPI tworzone przez zainteresowane podmioty (rolnicy, badacze, doradcy i przedsiębiorstwa z sektora rolnego i spożywczego). W celu osiągnięcia celów

partnerstwa utworzona zostanie Sieć EPI umożliwiająca nawiązywanie kontaktów między grupami operacyjnymi, służbami doradczymi i badaczami zajmującymi się wdrażaniem działań ukierunkowanych na innowacje w rolnictwie

5. Samorząd rolniczy i organizacje zrzeszające rolników.

Instytucjami samorządy zawodowego są przede wszystkim izby rolnicze. Analizując status organizacji społeczno – zawodowych rolników można wyróżnić kilka ich kategorii, są to: stowarzyszenia (np. Stowarzyszenie Nauko – Techniczne Inżynierów i Techników Rolnictwa, Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów), organizacje o charakterze samorządowym (np. Krajowa Izba Rolnicza oraz wojewódzkie izby rolnicze), związki spółdzielcze (np. Krajowa Rada Spółdzielcza), związki branżowe (np. Federacja Branżowych Związków Producentów Rolnych, Polski Związek Producentów Ziemniaków i Nasion Rolniczych, Polskie Towarzystwo Rybackie, Związek Sadowników Polskich), związki zawodowe (np. Związek zawodowy Rolników „Ojczyzna”, Związek Zawodowy Pracowników Rolnictwa w RP) oraz inne organizacje (np. Związek Polskich Przetwórców Mleka, Polski Komitet Zielarski, Instytut Gospodarki Rolnej). Taki szeroki katalog organizacji zrzeszających rolników świadczy o dużym znaczeniu tych zrzeszeń. Oznacza również dużą aktywność tego środowiska oraz szeroki zakres przedmiotowy prowadzonej działalności.

Kwestie dotyczące funkcjonowania izb rolniczych reguluje ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1027). Izby działają na podstawie ustawy i statutu.

Do zadań izb należy w szczególności:

- 1) sporządzanie analiz, ocen, opinii i wniosków z zakresu produkcji rolnej oraz rynku rolnego i przedstawianie ich organom administracji rządowej i samorządu terytorialnego;
- 2) występowanie do organów administracji rządowej w województwie i organów samorządu terytorialnego z inicjatywą w zakresie regulacji prawnych dotyczących rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych oraz opiniowanie projektów tych przepisów;

- 3) prowadzenie działań na rzecz tworzenia rynku rolnego oraz poprawy warunków zbytu produktów rolnych i produktów rolnych;
- 4) prowadzenie analiz kosztów i opłacalności produkcji rolnej;
- 5) gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji gospodarczych na potrzeby producentów rolnych oraz innych przedsiębiorców;
- 6) doradztwo w zakresie działalności rolniczej, wiejskiego gospodarstwa domowego oraz uzyskiwania przez rolników dodatkowych dochodów;
- 7) podejmowanie działań na rzecz rozwoju infrastruktury rolnictwa i wsi oraz poprawy struktury agrarnej;
- 8) podnoszenie kwalifikacji osób zatrudnionych w rolnictwie;
- 9) prowadzenie listy rzeczoznawców oraz przyznawanie tytułów kwalifikacyjnych w zakresie rolnictwa, na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
- 10) kształtowanie i upowszechnianie zasad etyki i rzetelnego postępowania w działalności gospodarczej;
- 11) działanie na rzecz podnoszenia jakości środków i urządzeń stosowanych w działalności rolniczej oraz na rzecz poprawy warunków pracy i bezpieczeństwa w rolnictwie;
- 12) współdziałanie z jednostkami prowadzącymi szkoły rolnicze, wspieranie ich działalności, inicjowanie powstawania nowych szkół i zmian w programach nauczania oraz współorganizowanie praktyk;
- 13) kształtowanie świadomości ekologicznej producentów rolnych;
- 14) inicjowanie działań mających na celu powoływanie i wspieranie zrzeszeń i stowarzyszeń producentów rolnych i leśnych;
- 15) działanie na rzecz poprawy jakości produktów rolnych;
- 16) promowanie eksportu produktów rolnych;
- 17) rozwijanie współpracy z zagranicznymi organizacjami producentów rolnych;

18) współpraca z administracją publiczną w zakresie ochrony środowiska, zdrowia i wiejskiego dziedzictwa kulturowego;

19) przedstawianie opinii na temat oszacowania szkód, jeżeli został złożony wniosek, o którym mowa w [art. 46d ust. 5](#) ustawy z dnia 13 października 1995 r. - Prawo łowieckie (Dz. U. z 2017 r. poz. 1295 oraz z 2018 r. poz. 50, 650 i 651).

Aktywność potencjału społecznego na obszarach wiejskich

Problem zwiększenia udziału społeczności lokalnych w życiu społeczno-gospodarczym miejscowości, gminy, czy regionu znajduje się w głównym nurcie zainteresowania zwolenników koncepcji organizowanej współpracy międzysektorowej w zarządzaniu zasobami i rozwojem regionalnym.

Warunkiem pobudzenia zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój obszaru oraz lepszego wykorzystania jego zasobów jest budowanie kapitału społecznego na wsi. Decydującą rolę w procesie rozwoju obszarów wiejskich odgrywają organizacje pozarządowe i stowarzyszenia o charakterze lokalnym, promujące walory danego regionu. Stanowią one bazę dla rozwoju lokalnych społeczności, bowiem zrzeszają najaktywniejszych i najbardziej wrażliwych na sprawy społeczne obywateli danego środowiska. Ponadto integrują i aktywizują mieszkańców, uzupełniając działania podejmowane przez samorządy.

Lokalne Grupy Działania

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich nie jest możliwy bez bezpośredniego i szerokiego udziału mieszkańców wsi. Lokalne Grupy Działania przez aktywizację mieszkańców obszarów wiejskich przyczyniają się do kreowania rozwoju regionu.

Koła Gospodyń Wiejskich

Są samorządnymi i niezależnymi organizacjami społeczno-zawodowymi kobiet wiejskich

działającymi w ramach organizacji kółek rolniczych. Reprezentują interesy i działają na rzecz poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich. Program działalności KGW wynika głównie z potrzeb kobiet i ich rodzin oraz potrzeb wsi i rolnictwa. Program ten jest stale dostosowywany do zmieniających się warunków i koncentruje się na pięciu obszarach działania:

- pomocy rodzinie wiejskiej w wychowaniu, kształceniu i zapewnieniu wypoczynku wakacyjnego dzieci i młodzieży,
- działania na rzecz ochrony zdrowia oraz zabezpieczenia socjalnego rodzin wiejskich, poprzez rozwój oświaty zdrowotnej, podnoszenie stanu sanitarnego obejmując gospodarskich, kultury zdrowotnej mieszkańców wsi oraz pomocy ludziom starszym i niepełnosprawnym,
- rozwijania różnych form przedsiębiorczości wśród kobiet, aktywnych form walki z bezrobociem, poszukiwania alternatywnych źródeł dochodu, wielofunkcyjnego rozwoju wsi, pozyskiwania dotacji w ramach programów pomocowych dla rolnictwa,
- racjonalizowania wiejskiego gospodarstwa domowego i działów produkcji rolniczej prowadzonych głównie przez kobiety,
- zwiększania uczestnictwa mieszkańców wsi w kulturze, kultywowanie folkloru i sztuki ludowej.

Działalność kół gospodyń we wsiach i gminach prowadzona jest w ramach współpracy z organizacjami młodzieżowymi, ochotniczymi strażami pożarnymi, spółdzielczością wiejską, organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej oraz instytucjami obsługującymi wieś i rolnictwo. Duże znaczenie ma wieloletnia i trwała współpraca z kościołem katolickim.

Warto podkreślić, że powstają też nowe KGW i reaktywowane są te, które zawiesiły częściowo swoją działalność. Powoływane są Gminne Rady KGW. Kierunki pracy Kół są wciąż te same „pomoc kobiecie i rodzinie wiejskiej” – zmieniają się formy pracy - KGW wprowadzają nowoczesne metody pracy - nie zapominając o tradycjach. Koła gospodyń nawiązują do tradycji przede wszystkim w działalności artystycznej i kulinarnej.

Członkinie KGW przygotowują posiłki przede wszystkim na lokalne imprezy, festiwale i konkursy.

Grupy producentów rolnych i organizacje producentów rolnych.

Z uwagi na warunki społeczno-gospodarcze rolnictwo województwa podkarpackiego posiada własną specyfikę charakteryzującą się przede wszystkim rozdrobnieniem agrarnym, nadmiarem zasobów siły roboczej oraz niską towarowością produkcji rolnej. Z myślą o organizowaniu się producentów rolnych, po okresie trudnych przemian lat 90 i rozpadzie większości struktur gospodarczych w kraju (w tym i spółdzielczości rolniczej – z wyjątkiem spółdzielczości mleczarskiej), w dniu 15 września 2000 r. została uchwalona ustawa o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie niektórych ustaw. Ustawa ta oraz nowelizacje do niej wprowadziła systemowe zasady wsparcia tworzenia grup producentów rolnych. Była ona tworzona z myślą o gospodarstwach średnich i małych, takich, jakie przeważają w Polsce południowo-wschodniej. W latach 2010–2013 odnotowano znaczącą dynamikę tworzenia grup producentów. Na dzień 31.12.2014 w województwie podkarpackim funkcjonowało 49 grup producentów (43 grupy producentów rolnych i 6 grup producentów owoców i warzyw), z czego w okresie 2011–2013 utworzonych zostało 34 grup producentów rolnych oraz cztery grupy producentów owoców i warzyw. Na mocy nowelizacji ustawy z dnia 11 września 2015 roku istniejące grupy producentów rolnych musiały dokonać ponownie tzw. uznania przez istniejącą wówczas Agencję Rynku Rolnego w terminie do 18 grudnia 2016 r. Z istniejących wówczas 43 grup rolnych ponowne uznanie dokonało 33 grupy. Po 1 stycznia 2014 r. do końca 2016 r. zostało zarejestrowanych pięć grup producentów rolnych.

Istnieje pilna potrzeba znacznego przyspieszenia procesu gospodarczego organizowania się rolników. Ciągłe należy prowadzić edukację członków grup w zakresie znajomości swoich praw i obowiązków jako współwłaścicieli grup. Silne grupy mogą zapewnić sobie stabilność działania oraz zrealizować, najczęściej przy udziale środków unijnych, inwestycje (silosy, magazyny, czyszczalnie, przechowalnie, ubojnie itp.). Nie

mniej ważnym, a może najważniejszym, kolejnym etapem budowania przez rolników struktur gospodarczych jest współpraca grup i wypracowanie udziału w dochodzie powstającym na etapie konfekcjonowania/uboju/przetwórstwa produktów rolnych (realizowana w kilku regionach kraju: Wielkopolska – trzoda chlewna, mazowieckie – owoce i warzywa, opolskie – rzepak, podkarpackie – wołowina bądź produkty rolnictwa ekologicznego).

Dobre zorganizowanie się w silne przedsiębiorstwa jest szczególnie potrzebne rolnikom, aby być partnerem dla coraz większych odbiorców produktów. Polskie i europejskie doświadczenia współpracy gospodarczej rolników jasno wskazują, że najczęściej występującą formą prawną jest spółdzielnia. Jest to forma niewątpliwie najlepiej dostosowana do realizacji gospodarczych interesów producentów rolnych. Połączenie zasad tworzenia firm z ustawą o grupach producentów rolnych przerasta często możliwości wielu obecnych doradców, którzy specjalizują się w obsłudze technologicznej, ekonomicznej i administracyjnej rolników.

Dlatego też konieczne jest dalsze szkolenie kadry specjalistów do spraw zakładania grup, rekrutujących się spośród działaczy izb rolniczych, pracowników ośrodków doradztwa rolniczego, regionalnych związków branżowych, spółdzielni i ich organizacji oraz innych instytucji funkcjonujących w otoczeniu rolnictwa. Największą przeszkodą do przezwyciężenia okazuje się być bariera mentalna i to ona jest głównym hamulcem rozwojowym pozycji rolników. Dobre przykłady działań przynoszących korzyści finansowe powinny tę mentalność zmienić, chociaż jest to długi proces. We współpracy nawet z dużymi gospodarstwami daje się zauważyć wielki indywidualizm ich właścicieli, a wręcz wielką niechęć do wspólnego działania. Można zaproponować zorganizowanie dla członków grup oraz rolników szkoleń o charakterze psychologicznym, w których przedstawione będą podstawy i zasady działania w grupie i z grupą.

Konkluzje:

1. Elektroniczny system wspomaganie pracy doradczej i cennik.

W każdym ośrodku doradztwa rolniczego funkcjonuje elektroniczny system wspomaganie pracy doradczej, np. w Podkarpackim Ośrodku Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Boguchwale funkcjonuje system wspomaganie pracy doradczej – Informatyczna Baza Danych tzw. IBD.

System zbudowany jest z dwóch modułów:

- systemu rejestracji gospodarstw – system służy doradcom w PZDR-ach, jak i pracownikom merytorycznym PODR, głównie do dokumentowania swojej pracy, związanej z realizacją zadań zawartych w Programie Działalności PODR, jak i kontroli nad realizacją planu. W poszczególnych zakładkach są również nanoszone informacje dotyczące gospodarstw, jak i kontrahentów, z którymi współpracuje Ośrodek. Odpowiednie zakładki pozwalają wyraportować realizację zadań Programu PODR przez poszczególnych pracowników terenowych i merytorycznych Ośrodka, a także wyszukiwać gospodarstwa wg określonych kryteriów;
- modułu finansowego, który umożliwia dokumentowanie i kontrolę nad wpłatami dokonanyymi przez kontrahentów na rzecz PODR, za wykonanie usług komercyjnych, zgodnych z obowiązującym cennikiem.

Z uwagi na fakt, iż funkcjonowanie ośrodków określa ta sama ustawa, precyzując takie same zadania, należy wziąć pod rozwagę wprowadzenie jednolitego systemu rejestrującego wykonane zadania, prace doradców - przy jednoczesnym ułatwieniu rozliczenia rzeczowo – finansowego. W znaczny sposób przyczyni się to do przejrzystości realizacji działania ośrodków (program oraz sprawozdanie) z przełożeniem również na wykonanie planu finansowego na dany rok. Mając na uwadze, iż ośrodki doradztwa rolniczego – zgodnie z ustawą – posługują się przy realizacji zadań odpłatnych **cennikiem** usług, który jest opiniowany przez Radę Społeczną Doradztwa Rolniczego, a następnie zatwierdzany przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi, wspomnieć należy o potrzebie ujednolicenia tego dokumentu dla wszystkich ośrodków. Szczególnie chodzi o usystematyzowanie działań i zadań - dla wszystkich jednakowych, natomiast kwestia

cen pozostawać winna w gestii jednostek (z uwagi na specyfikę i charakter województwa). Do dnia dzisiejszego każdy z ośrodków ma inny wzór tego dokumentu i zadania w nim opisane - te same, ale inaczej sprecyzowane.

2. Doskonalenie kadry doradczej.

Doradcy pracujący w ośrodkach doradztwa rolniczego muszą być stale doksztalcani i to nie tylko z wiedzy fachowej, ale również z technik przykazywania wiedzy, umiejętności interpersonalnych i stosować innowacyjne techniki nawiązywania kontaktów z odbiorcami.

Doradca musi mieć wiedzę i stały kontakt z lokalnymi liderami z różnych sfer aktywności społecznej, dotyczy to lokalnych przedsiębiorców pracujących na rzecz rolnictwa, działaczy społecznych pracujących w organizacjach pozarządowych, takich jak lokalne grupy działania, które dysponują środkami na wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, kołami gospodyń wiejskich.

3. Ukierunkowanie pracy ośrodków.

Działalność merytoryczna ośrodków winna być skierowana na wsparcie procesów modernizacji gospodarstw rolniczych z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań technicznych, technologicznych, biologicznych i organizacyjnych z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju rolnictwa, rozwój współpracy pomiędzy jednostkami naukowo-badawczymi a sektorem rolno-spożywczym, wsparcie przemian strukturalnych w rolnictwie.

Należy kłaść duży nacisk na rozwój małych i średnich podmiotów w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego ukierunkowanego na wytwarzanie produktów żywnościowych o wysokiej jakości, wzrost sprzedaży bezpośredniej przez gospodarstwa rolne. Skupić się będzie trzeba na działalności mającej na celu promocję produktów tradycyjnych, regionalnych i ekologicznych z terytorium działania każdego z ośrodków,

wzmocnić uczestnictwo produktów wytworzonych w każdym z województw poprzez organizację i udział w targach, wystawach oraz innych inicjatywach promujących produkty rolno-spożywcze.

Ośrodki winny skupiać się na świadczeniu usług doradczych małym i średnim gospodarstwom tak, aby w szerokim dostępie do istniejących uwarunkowań prawnych nie zagubić ich swoistego „rodzimego” charakteru, a jednocześnie wskazywać kierunki ich rozwoju.

Działalność doradcza, informacyjna i upowszechnieniowa zaplanowana w poszczególnych zadaniach powinna być realizowana w ośrodkach poprzez organizowanie i prowadzenie konferencji i szkoleń, pokazów, demonstracji, poprzez udzielanie informacji, porad, pomocy w opracowaniu dokumentacji zgodnie z zapotrzebowaniem ze strony rolników i mieszkańców wsi, jak również upowszechnianie treści doradczych poprzez wydawnictwa (ulotki, broszury, prasa) czy audycje radiowe i telewizyjne oraz podczas imprez wystawienniczo-targowych.

Zaznaczyć też należy, iż ośrodki przy realizacji swych zadań uwzględniają zarówno priorytety MRiRW, kierunki rozwoju wyznaczone w regionalnych i lokalnych programach rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, jak i określone przez ośrodki potrzeby doradcze klientów, biorąc pod uwagę specyfikę danego województwa.

Mając na uwadze, iż rolnicy podnoszą poziom produkcji w swoich gospodarstwach i oczekują profesjonalnego doradztwa ważnym aspektem działalności ośrodków będzie doradztwo technologiczne ukierunkowane na wprowadzanie innowacji w produkcji roślinnej i zwierzęcej. Ponadto aplikowanie o środki z PROW 2014-2020 jest poważnym wyzwaniem zarówno dla rolników, jak i przedsiębiorców, dlatego praca doradcza będzie skoncentrowana na szeroko rozumianym wsparciu w korzystaniu ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub instytucji krajowych lub zagranicznych.

Ośrodki, starając się sprostać wyzwaniom jakie wynikają ze zmian strukturalnych wsi, będą realizowały działania zachęcające rolników i mieszkańców obszarów wiejskich do

podejmowania działalności gospodarczej, rolniczego handlu detalicznego, sprzedaży bezpośredniej czy przetwórstwa rolno-spożywczego. Działalność edukacyjna, jak i doradcza w powyższych obszarach pozwoli na dywersyfikację dochodów, tworzenie nowych miejsc pracy oraz przeciwdziała wykluczeniu społecznemu.

Współcześnie, zauważalną tendencją jest zmniejszenie roli doradztwa państwowego na rzecz doradztwa finansowanego przez rolników lub w pełni komercyjnego np. firmy nawozowe.

Zmiany w systemach doradztwa oraz rosnąca potrzeba powiązania doradztwa z całym systemem wiedzy rolniczej wynika ze współczesnych uwarunkowań i przemian w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Podstawowe zmiany to globalizacja, liberalizacja handlu i wynikająca z tego coraz silniejsza konkurencja, zmniejszanie się liczby rolników, podejmowanie przez wieś i rolników nowych funkcji pozaprodukcyjnych oraz powszechny dziś zrównoważony rozwój, uwzględniający ochronę środowiska i racjonalną gospodarkę zasobami.

Współpraca.

Doradztwo rolnicze było i jest uznawane za ważne ogniwo transferu wiedzy z nauki do praktyki. Obok podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie produkcji pierwotnej produktów rolnych beneficjentami usług doradczych są także pozostali mieszkańcy wsi prowadzący zarówno działalność gospodarczą pozarolniczą, jak i działalność społeczną (lokalne stowarzyszenia, grupy nieformalne, lokalne grupy działania (LGD), lokalne grupy rybackie (LGR), spółdzielnie socjalne itp.).

W odniesieniu do systemu doradztwa rolniczego warunkiem wypełnienia funkcji ogniwa transferu wiedzy do praktyki rolniczej, jest zmiana w myśleniu o rolnictwie. W relacjach z producentami rolnymi doradztwo, obok pomocy przy wypełnianiu wniosków obszarowych i innych związanych z uzyskaniem wsparcia z zewnątrz, jest przede wszystkim współodpowiedzialne za efekty produkcji, poprawę konkurencyjności

gospodarstw rolnych, a w szerszym kontekście także za podnoszenie kwalifikacji zawodowych rolników, poprawę stanu bezpieczeństwa żywności i jakości życia mieszkańców wsi. Jak można zauważyć, w przypadku publicznego doradztwa rolniczego jego aktywność znacząco wykracza po wsparcie adresowane do producentów rolnych i obejmuje poza ww. sferami także przedsiębiorczość (w tym m.in. przetwórstwo rolno-spożywcze i turystykę wiejską), propagowanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, czy sferę szeroko rozumianej aktywności społecznej mieszkańców wsi. Przy obecnych zasobach publicznego doradztwa (kadrowych, finansowych, sprzętowych), to szerokie spektrum działań znacząco ogranicza zdolność tej instytucji do przedłożenia rolnikom prowadzącym towarowe gospodarstwa rolne kompleksowej oferty świadczenia na ich rzecz specjalistycznej obsługi doradczej. W odniesieniu do tej grupy gospodarstw jest również faktem znaczne zróżnicowanie przestrzenne ich wielkości, kierunków i skali produkcji, powiązań z rynkiem itp., co utrudnia standaryzację usług doradczych. W takich warunkach wielu rolników prowadzących gospodarstwa towarowe, nie uzyskując u doradców WODR usług o odpowiedniej jakości, nawiązuje współpracę z dostawcami środków produkcji, czy z innymi podmiotami para-doradczymi, przy czym korzyści tej współpracy w wielu przypadkach są generowane wyłącznie po stronie usługodawcy.

Przedstawione opinie stanowią ważny przyczynek do zainicjowania dyskusji dotyczącej wypracowania nowych zasad współpracy jednostek naukowo-badawczych z doradztwem i producentami rolnymi. Szerokie spektrum działań mieszczących się w zakresie doradztwa rolniczego sprawia, że istnieje pilna potrzeba zawiązywania "tematycznych" partnerstw i koalicji, z których jedno z udziałem np. samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, LGD i LGR będą inicjować wspólne działania wspierające rozwój obszarów wiejskich, zaś inne (z udziałem podmiotów gospodarczych, w tym także prywatnych firm doradczych, instytucji finansowych i ubezpieczeniowych) będą rozwiązywać problemy związane z funkcjonowaniem gospodarstw towarowych i poprawą konkurencyjności w rolnictwie. W tej sytuacji jest niezbędna aktualizacja celów realizowanych przez publiczne doradztwo rolnicze (uwzględniających regionalne uwarunkowania) oraz racjonalizacja działań polegająca na kompleksowym

(holistycznym) podejściu do rozwiązywania skomplikowanych problemów konkretnych grup beneficjentów doradztwa rolniczego. Przyjęcie takiej strategii działania w ramach systemu doradztwa rolniczego może przyczynić się do stworzenia korzystnych warunków ułatwiających powstawanie interdyscyplinarnych zespołów specjalistów, zajmujących się opracowaniem nowych, zgodnych z oczekiwaniami praktyki rolniczej, a także uzasadnionych społecznie i gospodarczo rozwiązań oraz ich wdrażaniem.

Podkreślić należy, iż istotnym jest uświadomienie jednostkom naukowo-badawczym korzyści ze współpracy z publicznym doradztwem rolniczym na rzecz wdrażania wyników badań do praktyki rolniczej.

Opracowano na podstawie:

- 1. Integracja europejska jako determinanta polityki wiejskiej. Redakcja naukowa: Przemysław Litwiniuk, Prof. nadzw. Dr hab. Bogumił Szmulik „Konstytucyjnoprawne podstawy funkcjonowania samorządu rolniczego i organizacji zrzeszających rolników”.*
- 2. Strategii Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w województwie podkarpackim do 2030 roku.*
- 3. Przyszłość doradztwa rolniczego w kontekście współpracy środowisk naukowych z praktykami dr hab. Zbigniew Brodziński, Centrum Rozwoju Obszarów Wiejskich Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.*
- 4. Publiczne doradztwo rolnicze wobec wyzwań przyszłości i oczekiwań mieszkańców wsi pod redakcją naukową J. Kania, L. Lesniak.*

Więcej informacji:

Więcej informacji można uzyskać od ekspertów prowadzących projekt. Kontakt przez biuro projektu pod numerami telefonów: 502 000 760, 508 623 296. Informacje o projekcie znajdują się na stronie www.crsg.pl

Sfinansowano przez Narodowy Instytut
Wolności – Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego
ze środków Programu Rozwoju Organizacji
Obywatelskich na lata 2018-2030

Projekt Think-Thank wyzwania dla rozwoju obszarów wiejskich jest finansowany przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków PROO na lata 2018-2030.

**FUTURE
CONCEPT**

www.crsg.pl
sekretariat@crsg.pl

tel: (91) 350 70 90
fax: (91) 350 70 91

NIP: 851-309-12-59,
REGON: 320681593

**Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
Przedsiębiorstwo Społeczne sp. z o.o.**

ul Lwowska 3/1
71-020 Szczecin

Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum
XIII Wydział Gospodarczy

KRS: 0000331642

